

Г. О. АНДРОЩУК, канд. екон. наук, доц.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПАТЕНТНОЇ СИСТЕМИ ЄС: НОВАЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Резюме. Здійснено економіко-правовий аналіз запропонованих Європейською Комісією 27 квітня 2023 р. нових правил щодо модернізації патентної системи Європейського Союзу, їхніх особливостей, проблем, перспектив і можливостей використання для України. Досліджено пропонувані Європейською Комісією положення про стандартні основні патенти, примусове ліцензування винаходів у кризових ситуаціях і перегляд законодавства про сертифікати додаткової охорони, роль Фонду МСП 2023 Ideas Powered for Business SME Fund з бюджетом у 60,1 млн євро. Його метою є підтримка малих і середніх підприємств (МСП) в ефективному управлінні їх портфелями інтелектуальної власності з метою прискорити перехід до “зелених” і цифрових технологій, а також підтримати їхнє відновлення після таких недавніх криз, як Covid-19 та наслідки російського вторгнення в Україну. Фінансова підтримка, яку українським МСП надають Європейська Комісія та EUIPO, охоплює: захист торговельних марок і промислових зразків у межах ЄС (на національному, регіональному рівнях та на рівні ЄС) в обсязі 75 % від усіх зборів до максимальної суми 1000 євро; захист патентів або пов’язаної з ними діяльності в межах ЄС (для національних і європейських патентів, зокрема унітарних) в обсязі 75 % від загальної суми зборів — до 1500 євро. Показано, що додана вартість інтелектуальної власності зростає у більшості європейських промислових екосистем. Права інтелектуальної власності, зокрема патенти, які є найважливішим нематеріальним активом, покликані відіграти вирішальну роль у розширенні масштабів “зелених” інновацій, одночасно створюючи бізнес-обґрунтування для чистих технологій, а також сприяючи стійкій цифровій трансформації.

Ключові слова: інтелектуальна власність, патентна система, винаходи, стандартні основні патенти, примусова ліцензія, сертифікат додаткової охорони, цифрова трансформація.

ВСТУП

Такі нематеріальні активи, як торгові марки, винаходи, корисні моделі, промислові зразки та дані, набувають дедалі більшого значення в сучасній економіці знань. Інтелектуальна власність (ІВ) є ключовим фактором економічного зростання, оскільки вона допомагає компаніям отримувати вигоду зі своїх нематеріальних активів. За останні два десятиліття обсяг щорічних інвестицій в “активи ІВ” у ЄС збільшився на 87 %, тоді як обсяг матеріальних (нежитлових) інвестицій — лише на 30 %. Інвестиції в нематеріальні активи також значно менше постраждали від попередньої економічної кризи 2008 року. Загалом на галузі з інтенсивним використанням ІВ припадає майже половина всього ВВП та понад 90 % всього експорту ЄС. У період 2017–2019 рр. майже 76 % торгівлі всередині ЄС припадало на галузі з інтенсивним використанням патентів [1].

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Попри стратегічне значення патентів, патентне право ЄС залишається фрагментованим. Тому патентне законодавство ЄС потребує модернізації, щоб підвищити стійкість патентної системи, підтримати перехід ЄС до “зелених” і

цифрових технологій та зміцнити технологічний суверенітет ЄС, зокрема в галузі нових технологій. Європейська Комісія (ЕК) 27 квітня 2023 р. запропонувала нові правила, щоб допомогти компаніям, особливо малим і середнім підприємствам (МСП), максимально використати свої винаходи, нові технології та здійснити внесок у конкурентоспроможність ЄС і технологічний суверенітет [1–3]. Прийнятим набором пропозицій щодо Регламенту ЄС демонструє свою готовність до подальшого посилення гармонізації патентного законодавства ЄС та доповнення Єдиної патентної системи, запуск якої відбувся в червні 2023 року. У сучасному світі глобалізованих ринків та економіки знань життєво важливо, щоб система ІВ ЄС була ефективною, прозорою та розрахованою на майбутнє, що встановлює глобальні стандарти ЄС. Водночас кожне з них спрямоване на те, щоб зробити патентну систему більш ефективною шляхом подальшого усунення фрагментації єдиного ринку, скорочення бюрократичної тяганини та підвищення ефективності. Ця надійна патентна база дозволить економічним операторам і компетентним органам краще захищати інновації, забезпечуючи справедливий доступ, зокрема під час надзвичайних ситуацій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми патентного права ЄС, примусового ліцензування винаходів, сертифікатів додаткової охорони, винахідницької та інноваційної діяльності досліджували українські науковці Г. О. Андрошук, Ю. Л. Бошицький, О. Б. Бутнік-Сіверський, В. В. Вірченко, О. Ф. Дорошенко, Р. Є. Еннан, І. Ю. Єгоров, К. В. Єфремова, Ю. М. Капіца, О. Ю. Кашинцева, О. О. Тверезенко, О. П. Орлюк, М. Ю. Потоцький, Л. І. Работягова, А. С. Ромашко, Р. Б. Шишка, І. Є. Якубівський та ін. Однак особливості, проблеми та перспективи реалізації нових положень ЄК щодо модернізації патентної системи ЄС, їх значення та можливостей використання в Україні, потребують подальших досліджень та реалізації.

Метою дослідження є економіко-правовий аналіз запропонованих ЄК 27 квітня 2023 р. нових правил щодо модернізації патентної системи ЄС, їхніх особливостей, проблем, перспектив і можливостей використання для України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Патентну систему розуміють як комплекс політичних, економіко-правових, організаційних, судових заходів, які, базуючись на наданні патентоволодільцю тимчасової монополії на певній території, забезпечують розвиток національної технології та її вигідне комерційне використання. Засвідчує права ІВ на винахід, корисну модель, промисловий зразок охоронний документ — патент, який надає його володільцю виключне право на використання цього об'єкта. Патент — ефективний засіб захисту інвестицій у науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки (НДДКР), охорони прав винахідників, захисту патентоволодільця від недобросовісної конкуренції [4, с. 62].

Пропоновані ЄК Положення про стандартні основні патенти, примусове ліцензування винаходів у кризових ситуаціях і перегляд законодавства про сертифікати додаткової охорони мають створити більш прозору, ефективну та перспективну систему захисту прав ІВ. Ці пропозиції доповняють Єдину патентну систему. Їх відповідними відправними точками є існуючі положення та принципи міжнародного права ІВ та законодавства ЄС. Водночас кожне з них спрямоване на те, щоб зробити патентну систему більш ефективною шляхом подальшого усунення фрагментації єдиного ринку, скорочення бюрократичної тяганини та підвищення ефективності. Ця надійна патентна база дозволить економічним операторам і компетентним органам краще захищати інновації, забезпечуючи при цьому справедливий доступ, зокрема

під час надзвичайних ситуацій. Аналізовані нами положення охоплюють такі ключові сфери.

Стандартні основні патенти. Стандартні основні патенти (Standard essential patents, SEP) — це патенти, що захищають технологію, яка була оголошена необхідною для впровадження технічного стандарту, прийнятого організацією з розробки стандартів (SDO). Такі стандарти стосуються, наприклад, підключення (5G, Wi-Fi, Bluetooth, NFC) або стандартів стиснення та розпакування аудіо / відео. Щоб створити продукт, що відповідає стандарту, розробник зобов'язаний використати відповідні “основні” патенти. Монополія, що надається такими конкретними патентами, врівноважується зобов'язанням власників SEP ліцензувати ці патенти на справедливих, розумних і недискримінаційних умовах (fair, reasonable and non-discriminatory, FRAND), надаючи доступ на ринок розробникам. Упродовж багатьох років чинна патентна система страждала від відсутності прозорості, передбачуваності та тривалих суперечок і судових розглядів, що вперше було визнано в Повідомленні Комісії за 2017 р. щодо основних патентів. Проте такі попередні заходи щодо розв'язання цих проблем, як саморегулювання, не довели її ефективності. У своєму Плані дій у галузі ІВ на 2020 р. Комісія наголосила на необхідності “набагато чіткішої та передбачуваної структури, яка стимулює добросовісні переговори, а не звернення до судових розглядів”. Застосовність SEPs (особливо для стандартів підключення) зростатиме з розвитком інтернету речей (IoT). Відповідно, система, що добре функціонує, полегшує доступ до технологій, заохочуючи інновації, має вирішальне значення для технологічного суверенітету ЄС. Пропонована система ліцензування SEP [5] спрямована на створення збалансованої системи, яка встановлює глобальний орієнтир прозорості SEP, зменшення конфліктів та ефективних переговорів. Вона має такі дві головні цілі:

- забезпечення того, щоб як власники SEP ЄС, так і розробники впроваджували інновації в ЄС, виробляли та продавали продукцію в ЄС та були конкурентоспроможними на світових ринках;
- забезпечення того, щоб кінцеві користувачі, включаючи МСП і споживачів, отримували вигоду від продуктів, заснованих на новітніх стандартизованих технологіях, за справедливими та розумними цінами.

Запропонована система ліцензування SEP забезпечить додаткову прозорість щодо портфелів SEP, сукупних відрахувань (коли йдеться про патенти декількох власників) та надасть сторонам ефективніші засоби для узгодження

загальних умов своїх ліцензій. Пропозиція вводить заходи щодо наступних аспектів: реєстр SEP, база даних і перевірки суттєвості; експертні висновки про сукупне роялті SEP; визначення FRAND за допомогою примирення замість дорогого судового розгляду; заходи підтримки МСП; створення “Центру компетенції” при Відомстві інтелектуальної власності Європейського Союзу (EUIPO). Регулювання, що пропонується, буде застосовуватися до всіх стандартів, які будуть опубліковані після набрання ним чинності. Однак Комісія визначить, які зі стандартів, їх реалізацій або варіантів використання будуть виключені з процесу встановлення сукупних роялті й узгодження FRAND у ситуаціях, коли відповідне ліцензування SEP не створює суттєвих труднощів чи неефективності, що впливають на функціонування внутрішнього ринку. І навпаки, стандарти, опубліковані до набуття чинності Регламенту не підпадуть під його дію, якщо лише конкретні ринкові спотворення через неефективність ліцензування SEP не спонукають Комісію включити їх до сфери свого застосування. Ця концепція широко застосовувана в патентному праві ЄС і США, та майже не відома в Україні [6]. А тепер більш докладно.

Що таке стандартні основні патенти і про які стандарти та продукти йдеться?

Стандартний основний патент (SEP) — це патент, що захищає технологію, яка була оголошена необхідною для впровадження технічного стандарту, прийнятого організацією з розробки стандартів (SDO). Такі стандарти включають, наприклад, такі технологічні стандарти, як 5G і Wi-Fi, стиснення та розпакування аудіо та відео (наприклад, MPEG, HEVC), технології зберігання даних та обміну ними (наприклад, CD та DVD), формати фотографій (JPEG) та сумісність домашнього аудіо та відео (HAVi). Користувачами цих стандартів традиційно є виробники телекомунікаційного обладнання, мобільних телефонів, комп’ютерів, планшетів, телевізорів тощо. З інтенсивним розвитком IoT ці стандарти дедалі ширше впроваджуються зростаючим числом зацікавлених сторін, включаючи багато МСП, у підключених автомобілях, безпілотних літальних апаратах, платіжних терміналах, пристроях стеження, інтелектуальних лічильниках, моніторах працездатності та інших інтелектуальних пристроях.

У чому особливість ліцензування SEP у порівнянні з іншим патентним ліцензуванням і в чому полягає проблема? Власник патенту зазвичай може вирішувати, чи надавати іншим економічним суб’єктам ліцензію на право використання його інновацій. Однак включення запатентованої технології до стан-

дарту дає власнику SEP певну ринкову владу над розробником стандарту. Тому власники SEP, які беруть участь у розробці стандартів, мають взяти на себе зобов’язання ліцензувати свої SEP на “справедливих, розумних і недискримінаційних” умовах (FRAND). Ліцензування SEP на практиці може спричинити певні труднощі. Деякими ключовими проблемами є відсутність прозорості щодо ландшафту SEP та суттєвості заявлених SEP, що ускладнює для розробників оцінку їхньої схильності до SEP досить завчасно, щоб врахувати витрати на ліцензування при плануванні свого бізнесу. З іншого боку, власники SEP скаржаться на тривалі та дорогі переговори, особливо з великими виконавцями. Ці “тертя” можуть призвести до судових розглядів, які призводять до значних затримок і витрат на переговори та укладання ліцензійних угод. Були виявлені такі причини цих проблем. *По-перше*, відсутня прозорість щодо володіння, застосовності та суттєвості SEP. Це призводить до надмірного декларування SEP (тобто патенти оголошуються суттєвими для стандарту, навіть якщо вони не є такими). *По-друге*, існує дуже мало інформації про ліцензійні збори SEP (ліцензійні відрахування FRAND), що створює суттєві перешкоди для розробників, які не мають достатнього досвіду або ресурсів, щоб оцінити, чи дійсно ліцензійна пропозиція власника SEP є FRAND. Нарешті, суперечки щодо ліцензування можуть забирати багато часу та коштів. Отже, проста загроза судової заборони (що веде до припинення виробництва або вилучення ймовірно контрафактної продукції) та ймовірність тривалої та дорогої судової процедури можуть створити непереборний тиск на виконавців, особливо МСП, з метою змусити їх погодитися на отримання ліцензії за ставками, які можуть бути не дуже високими. Для обох сторін звернення за дозволом до суду також забиратиме значну кількість ресурсів та часу.

Яка мета запропонованих заходів? Реформа SEP спрямована на створення збалансованої структури, яка встановлює глобальний орієнтир для прозорості SEP з наступними двома цілями: 1) забезпечення того, щоб як власники SEP ЄС, так і розробники впроваджували інновації в ЄС, виробляли та продавали продукцію в ЄС та були конкурентоспроможними на ринках, які не входять до ЄС; 2) забезпечення того, щоб кінцеві користувачі, включаючи МСП та споживачів, отримували вигоду від продуктів, заснованих на новітніх стандартизованих технологіях, за розумними цінами, які адекватно винагороджують інновації, що лежать в їх основі. Ініціатива спрямована на стимулювання участі європейських фірм у процесі розробки

стандартів і широкого впровадження таких стандартизованих технологій, особливо в галузях IoT.

Який обсяг пропозиції? Пропонований Регламент буде застосовуватися до всіх стандартів, що будуть опубліковані SDO після набуття ним чинності (майбутні стандарти). До цих майбутніх стандартів будуть застосовані всі ключові особливості запропонованого Регламенту, включаючи реєстрацію та перевірки на предмет суттєвості, сукупний розмір роялті та визначення FRAND. Комісія встановить стандарти або пов'язані з ними реалізації чи варіанти використання, до яких не застосовуватимуться положення процедур визначення сукупних роялті та визначення FRAND. Регламент не буде застосовуватися до стандартів, які були опубліковані SDOs до набуття ним чинності. Однак, у тих випадках, коли функціонування внутрішнього ринку серйозно перевернуто через неефективність ліцензування SEP, Комісія в терміни, встановлені в запропонованому Регламенті, визначить стандарти чи пов'язані з ними реалізації або варіанти використання, до яких застосовуватиметься запропонований Регламент. Комісія також визначить, яка з процедур (сукупний роялті, визначення FRAND) була б застосовна.

Які основні аспекти пропозиції? Пропозиція містить такі блоки:

1. Реєстр SEP, база даних і перевірки на відповідність вимогам. Створення обов'язкового реєстру, що проводиться EUIPO, де власники SEP реєструють свої SEP, надаючи докладну інформацію про патент і стандарт. Вибрані SEP підлягають обов'язковій перевірці щодо суттєвості. Пропозиція також передбачає створення електронної бази даних, яка б містила інформацію, серед іншого, про сукупні ліцензійні платежі, положення та умови FRAND чи будь-які програми ліцензування, а також про програми колективного ліцензування.

2. Сукупний роялті: власники SEP зможуть вказати в реєстрі очікуваний максимальний сукупний роялті. Як альтернатива: як власники SEP, так і/або виконавці можуть попросити посередника рекомендувати (необов'язковий) сукупний розмір роялті.

3. Визначення FRAND: керований експертами та обмежений за часом механізм поза-судового вирішення спорів, яким власники SEP та розробники можуть скористатися за погодженням ліцензії FRAND. За певних обставин і за дотримання певних гарантій, що стосуються справжності зобов'язань та доступу до правосуддя, власнику SEP та виконавцю доведеться спочатку спробувати домовитися про виплату роялті протягом терміну, що не перевищує дев'ять місяців, перш ніж вони зможуть вдатися

до судового розгляду. Отож, визначення FRAND стало б надійною гаванню для переговорів без тиску судових розглядів для виконавців і допомогло б обмежити тривалість затяжних переговорів про ліцензування для власників SEP.

4. Заходи підтримки малого та середнього бізнесу: безкоштовні консультаційні послуги; знижені збори за реєстрацію SEP і перевірки щодо суттєвості, а також за доступ до реєстру SEP; просування більш сприятливих умов FRAND для МСП.

5. Створення "Центру компетенцій" в EUIPO для адміністрування вищевказаних елементів (реєстр, база даних, перевірки суттєвості, сукупні роялті, визначення FRAND та послуги підтримки МСП).

Чому пропонується створити централізований реєстр для реєстрацій SEP? Централізований реєстр та електронна база даних будуть містити інформацію про відповідні стандарти, продукти та процеси, що діють у ЄС SEP, правила й умови ліцензування SEP FRAND або будь-які програми ліцензування, програми колективного ліцензування. Для власників SEP реєстр створить прозорість щодо відповідних SEP, їх частки в усіх SEP, заявлених у стандарті, та особливостей стандарту, що охоплюються їх патентами. Утримувачі SEP будуть у кращому положенні, щоб зрозуміти, як їхні портфелі порівнюються з портфелями інших власників SEP. Це важливо не лише для переговорів із розробниками, а і для перехресного ліцензування з іншими власниками SEP. Централізований реєстр та база даних полегшили б власникам SEP доступ до розробників і надання необхідної інформації про патенти, відповідні стандарти та сукупні роялті. Для розробників реєстр надасть надійне джерело інформації про ландшафт SEP, включаючи інформацію про власників SEP та стандарти. Розміщення такої інформації в реєстрі допоможе скоротити тривалість технічних обговорень на першому етапі переговорів про ліцензування SEP.

Яким буде вплив цієї пропозиції на МСП? МСП, які є власниками SEP, можуть мати обмежені ресурси для ефективного ліцензування своїх SEP. Реєстр забезпечив би видимість і позитивний вплив на їх портфелі SEP. Сукупний розмір роялті підтримав би їхні вимоги щодо виплати роялті, а процедура визначення FRAND надала б їм можливість укласти ліцензійну угоду без необхідності вступати в дорогі судові розгляди. Інноваційні розробники малого та середнього бізнесу використовують такі стандарти підключення, як 4G, 5G, Wi-Fi та NFC, у широкому спектрі нових продуктів, особливо у сфері IoT. Тому питання про те, як ліцензувати ці

технології, актуальне для таких МСП. Ця ініціатива дасть змогу забезпечити МСП інформацією, що полегшує переговори про видачу ліцензій, наприклад, про те, у кого вимагати ліцензію, який розмір портфелів SEP і який сукупний розмір роялті. Визначення FRAND має виключити ситуації, у яких МСП зазнає тиску з метою укладання ліцензійної угоди на невідгідних умовах під загрозою судової заборони, яка може виключити її продукцію з ринку. Окрім того, ініціатива дозволить впроваджувачам МСП і власникам SEP МСП знизити плату за користування послугами Центру компетенції та консультації щодо SEP.

Які були б переваги для власників SEP і виконавців? Реформа допомогла б збалансовано боротися як з вичікуванням, тобто тактикою затягування з боку розробників SEP, так і з затримкою, яка описує практику, коли власники SEP вимагають надмірних ліцензійних платежів, коли продукт уже представлений на ринку і прив'язаний до стандарту. Ці проблеми зумовлені недостатньою прозорістю щодо застосування SEP та умов їх ліцензування, відсутністю інформації про те, як поведуться з конкурентами з точки зору ліцензування SEP. Пропозиція спрямована на відновлення балансу в ліцензійному середовищі SEP. Це додало б видимість та позитивну валідацію портфелям SEP власників SEP, що особливо вигідно для власників SEP із сильними портфелями. Усі зацікавлені сторони отримують вигоду з надійного джерела інформації, яке привносить прозорість до нинішнього непрозорого середовища. Встановлення сукупного розміру роялті допомагає обґрунтувати вимоги щодо виплати роялті, тоді як визначення FRAND передбачає процедуру для підтримки добросовісних переговорів про ліцензування та встановлення умов FRAND без необхідності вступати в дорогі судові розгляди, які забирають багато часу. Таким чином, виконавці можуть краще оцінити свою схильність до загального тягаря роялті, а власники SEP можуть краще оцінити свою схильність до роялті в переговорах про перехресне ліцензування.

Чому для Центру компетенції було обрано EUIPO? EUIPO було обрано для адміністрування елементів пропозиції через Центр компетенції, оскільки воно має великий досвід управління системою реєстрації прав ІВ та необхідними технічними знаннями і потенціалом. Воно також має досвід у пропозиції альтернативних процесів урегулювання спорів. Хоча EUIPO буде адміністратором різних послуг, фактичне встановлення сукупного розміру роялті, оцінка суттєвості та визначення FRAND

будуть здійснюватися відібраними зовнішніми експертами.

За результатами досліджень патентів, важливих для реалізації стандартів (SEP), від 20 % до 30 % патентів, на які були подані заявки, є основоположними. Однак коефіцієнт основоположності варіюється залежно від портфеля патентів [7, с. 80]. Варто зазначити, що процеси, пов'язані з SEP, досі не визначені нормативно-правовими актами України, попри те, що вони можуть бути корисними як для творчих працівників та установ, так і для виробників продукції та користувачів стандартів [8, с. 48]. Ці питання належать до компетенції двох відомств, що знаходяться в підпорядкуванні Мінекономіки України, мають координувати свою діяльність, злагоджено працювати і просувати нові технології, а саме: система охорони ІВ (Державна організація “Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій”); система стандартизації (Національний орган стандартизації, функції якого виконує Державне підприємство “Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості”). Варто зазначити, що Національний орган стандартизації прийняв відповідні стандарти (наказ від 28 грудня 2022 р. № 285), які набудуть чинності 31 грудня 2023 р.: ДСТУ CWA 95000:2022 (CWA 95000:2019, IDT) Основні принципи та підходи до ліцензування стандартних основних патентів; ДСТУ CWA 17431:2022 (CWA 17431:2019, IDT) Принципи та настанови щодо ліцензування стандартних основних патентів у 5G та інтернеті речей (IoT), охоплюючи промисловий Інтернет.

Примусове ліцензування. Примусове ліцензування патентів дає змогу уряду дозволяти використання запатентованого винаходу без згоди власника патенту [9]. Угоди про добровільне ліцензування з виробниками зазвичай є кращим інструментом для нарощування виробництва, але в разі відсутності добровільних угод або їх неадекватності примусове ліцензування може допомогти забезпечити доступ до ключових продуктів і технологій, що мають відношення до кризи, як останній засіб за часів кризи. Нині існує своєрідна ковдра з 27 національних режимів примусового ліцензування, хоча багато виробничо-збутових ланцюжків діють по всьому ЄС. Це може стати джерелом правової невизначеності як для правовласників, так і для користувачів прав ІВ. Нові правила [10] передбачають новий загальноєвропейський інструмент примусового ліцензування, який доповнить такі антикризові інструменти ЄС, як Надзвичайний інструмент Єдиного ринку (Single Market Emergency Instrument), правила HERA

(HERA regulations) та Закон про чипи (Chips Act). Після кризи, пов'язаної з Covid-19, ці нові правила ще більше підвищують стійкість ЄС до криз, забезпечуючи доступ до ключових запатентованих продуктів та технологій у кризових ситуаціях, якщо добровільні угоди недоступні чи неадекватні.

Яка мета ініціативи щодо обов'язкового ліцензування для управління в кризових ситуаціях? Ця ініціатива спрямована на створення на рівні ЄС ефективної системи примусового ліцензування для вирішення кризових ситуацій, які стосуються ЄС. Угоди про добровільне ліцензування є найбільш ефективними для нарощування виробництва, але в разі відсутності добровільних угод або їх неадекватності примусове ліцензування може допомогти забезпечити доступ до ключових продуктів і технологій, що мають відношення до кризи, у надзвичайних ситуаціях. Ефективний механізм примусового ліцензування ЄС дасть змогу: слугувати ефективним інструментом у кризові часи як останній засіб, коли добровільні угоди не працюють; забезпечити належне територіальне охоплення примусового ліцензування для охоплення транскордонних ланцюжків постачання; спиратися на кризові механізми ЄС. Наразі законодавство про примусове ліцензування патентів у ЄС фрагментоване: країни ЄС регулюють власні національні схеми примусового ліцензування з урахуванням різних умов, обсягів і процедур. Окрім того, національні схеми примусового ліцензування розроблені для задоволення потреб населення держави-члена, де видано ліцензію, а також для задоволення суспільних інтересів лише цієї держави-члена. Такі суто національні системи не здатні покладатися на транскордонні ланцюжки створення вартості, а отже, непридатні для розв'язання криз ЄС. У той час, коли ЄС прагне підвищити свою стійкість до криз, ЄС має можливість покладатися на антикризовий інструмент Союзу в галузі ІВ. Нова ініціатива дозволить ЄС покладатися на ефективну систему примусового ліцензування для управління кризовими ситуаціями, яка застосовується до всієї території ЄС. Зараз примусова ліцензія на експорт фармацевтичної продукції до країн, що не входять до ЄС, можлива лише на національному рівні та для національної території, що унеможлиблює покладатися на транскордонні ланцюжки поставок. Ця ініціатива дозволила б надавати на рівні ЄС примусову ліцензію союзного рівня, яка застосовується на всій території Союзу, а отже, здатна покладатися на внутрішній ринок.

Що може спричинити видачу Союзної примусової ліцензії [11]? Ініціатива спря-

мована на надання ЄС ефективної системи обов'язкового ліцензування на вирішення загальноєвропейських криз. З цією метою ця ініціатива тісно пов'язана з антикризовими інструментами ЄС. Нещодавні антикризові інструменти включають пропозицію про Єдиний інструмент з надзвичайних ситуацій на ринку (SMEI), пропозицію про Закон про чипи, Положення про транскордонні загрози здоров'ю (ЄС) № 2022/2371, відповідно до якої Комісія може визнати надзвичайну ситуацію в галузі охорони здоров'я на рівні Союзу та рамкові заходи HERA щодо забезпечення надання медичних контрзаходів, що відповідають кризі, відповідно до Постанови (ЄС) № 2022/2372. Примусова ліцензія Союзу може бути видана лише в контексті антикризового інструменту ЄС. Більш конкретно, примусова ліцензія Союзу може бути видана лише після активації надзвичайного чи кризового режиму на рівні ЄС. Таким чином, визначення наявності кризи чи надзвичайної ситуації визначається не Положенням про примусове ліцензування, а скоріше – відповідним антикризовим інструментом ЄС. З метою правової визначеності антикризові інструменти ЄС, які можуть призвести до видачі примусової ліцензії Союзу, перелічені в Додатку до запропонованого Регламенту.

Чи застосовуватиметься примусове ліцензування під час експорту продукції до країн, що не входять до ЄС? Обов'язкове ліцензування експорту ліків до країн, що не входять до ЄС, з проблемами охорони здоров'я, вже погоджено на рівні ЄС, хоча процедури залишаються національними. Таким чином, примусове ліцензування доступне для деяких країн, що не входять до ЄС, щоб забезпечити доступ до фармацевтичних продуктів, але не до інших продуктів. Ця ініціатива забезпечить видачу обов'язкової ліцензії на рівні Союзу також для експорту фармацевтичної продукції. Тому з метою експорту сфера застосування обмежена такими продуктами. Пропозиція дозволяє видавати примусову ліцензію Союзу на рівні Союзу на території Союзу, використовуючи таким чином усі переваги Єдиного ринку. Ініціатива вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 816/2006, щоб додати можливість у контексті транскордонного виробничого процесу покладатися на примусову ліцензію Союзу. Це сильний сигнал про те, що ЄС продовжує вдосконалювати свої інструменти для підтримки доступу деяких третіх країн до критично важливих продуктів, пов'язаних зі здоров'ям.

Чи ця ініціатива замінює рамки примусового ліцензування на національному рівні? Ні, це не так. Держави-члени впровадили в

національне законодавство різні схеми примусового ліцензування, які застосовуються лише до їхньої національної території. Пропозиція залишає ці національні системи примусового ліцензування недоторканими. Система примусового ліцензування Союзу, запроваджена цією пропозицією, не спрямована на розв'язання суто національних криз або надзвичайних ситуацій. Натомість пропозиція спрямована на усунення криз або надзвичайних ситуацій на рівні ЄС, які не повністю підпадають під дію національних схем примусового ліцензування [11]. Таким чином, пропозиція встановлює схему примусового ліцензування Союзу зі своїми власними тригерами (*тригер* – це сценарій дій, який запускається у відповідь на конкретну подію), процедурою й умовами, що водночас забезпечують узгодженість з іншими інструментами у кризових і надзвичайних ситуаціях на рівні ЄС.

Чи отримають компенсацію власники патентів, які підлягають примусовому ліцензуванню? Так, власники патентів отримають адекватну винагороду. Окрім того, будуть встановлені гарантії протягом усього “життєвого циклу” примусового ліцензування, починаючи з етапу до надання примусової ліцензії Союзу та закінчуючи етапом після її надання. По-перше, тригер (активація чи оголошення надзвичайного / кризового режиму ЄС відповідно до правового акту ЄС) вже є високим порогом для ініціювання процесу надання. До того ж, при розгляді необхідності видачі примусової ліцензії Союзу та її умов, включаючи відповідну винагороду, Комісія надаватиме допомогу консультативний орган за участі держав-членів та відповідних зацікавлених сторін. Комісія наділена повноваженнями переглядати, доповнювати та припиняти дію виданої примусової ліцензії та, за необхідності, застосовувати примусові заходи (штрафи та періодичні виплати неустойок) у разі порушення ліцензії. Зрештою, примусова ліцензія союзного рівня підлягатиме судовому перегляду.

Сертифікати додаткової охорони. Сертифікат додаткової охорони (Supplementary Protection Certificates, SPC) — це право інтелектуальної власності, яке продовжує термін дії патенту (на строк до п'яти років) на фармацевтичний продукт для людини або ветеринарії чи засіб захисту рослин, що дозволений регуляційними органами. Це покликане стимулювати інновації та сприяти зростанню та створенню робочих місць у цих секторах. Однак охорона SPC доступна лише на національному рівні. У результаті нинішня система страждає від фрагментації, що призводить до складних і дорогих процедур, а також правової невизначеності.

Ця ініціатива [12] вводить єдиний SPC на додаток до Єдиного патенту. Реформа SPC також запроваджує централізовану процедуру експертизи, яку впроваджує EUIPO у тісній співпраці з національними відомствами ІВ ЄС. Відповідно до цього режиму, одна заявка буде піддана єдиному процесу експертизи, яка в разі позитивного результату приведе до надання національних SPC для кожної з держав-членів, зазначених у заявці. Така сама процедура може також призвести до надання єдиного SPC.

Хто може скористатися новою централізованою процедурою SPC та які її переваги? Централізована процедура SPC може бути використана будь-якою компанією, стартапом, дослідницькою організацією, новатором тощо, яка має патент на лікарський засіб чи засіб захисту рослин і відповідний дозвіл на продаж у ЄС. Заявники зможуть подати “об'єднану заявку” з метою надання як єдиного SPC, так і національного SPC для додаткових держав-членів, не охоплених єдиним патентом. Заявки національними мовами відповідних держав-членів, з ризиком того, що SPC будуть надані в одних державах-членах і відхилені в інших. Щойно запропонована реформа SPC буде прийнята, можна буде подати єдину, об'єднану заявку. Ця заявка буде піддана єдиній експертизі, яка в разі позитивного результату приведе до видачі єдиного SPC (для тих 17 держав-членів, які на цей час беруть участь у Єдиній патентній системі) та національних SPC в інших державах-членах розміром 137 000 євро на одного заявника для отримання п'ятирічної охорони SPC у масштабах всього ЄС 27, що наближає ЄС до його основних торгових партнерів. Підвищена прозорість унаслідок цієї централізованої процедури також полегшить виробникам дженериків отримання інформації про статус охорони того чи іншого продукту по всьому ЄС та складання відповідних бізнес-планів.

У чому вигода пропозиції для малого та середнього бізнесу? Малі та середні підприємства є двигуном інновацій у фармацевтичному секторі, відіграючи важливу роль у розробленні нових ліків для пацієнтів. Нова пропозиція значно знизить вартість і тягар охорони SPC у ЄС, а також підвищить прозорість та правову визначеність. Таким чином, це також принесе значні вигоди як інноваційним МСП, так і МСП, які виробляють дженерики. Спрощуючи процедуру SPC, реформа знижує поточну вартість подання заяви та зборів за продовження. Наприклад, п'ятирічний SPC по всьому ЄС обійдеться на 55 % дешевше за базовий рівень, що дозволить заощадити близько 137 000 євро на одного заявника. Основна частина економії

була б отримана за рахунок єдиного SPC, оскільки МСП уникли б щорічної сплати високих зборів за продовження в кожній із 17 держав-членів єдиної патентної охорони). Окрім того, для МСП, які займаються виробництвом дженериків, реформа SPC також буде корисною, оскільки нова централізована процедура, по суті, призведе до більшої правової визначеності та прозорості, що дозволить МСП мати найкраще уявлення про статус охорони певного продукту по всьому ЄС та складати адекватні бізнес-плани. Це потенційно пришвидшить доступність генеричних ліків, продукту, якщо це видається обґрунтованим.

Як буде реалізовано новий режим? Нині режим ЄС для національних SPC регулюється двома різними Правилами ЄС, одне з яких стосується фармацевтичних продуктів (для використання людьми та ветеринарами — СР Регламент (ЄС) № 469/2009) та інший, що стосується засобів захисту рослин (Регламент (ЄС) № 1610/96), оскільки на ці продукти поширюються інші правила надання дозволів на продаж у ЄС. Окрім того, досі не існує законодавства ЄС, яке передбачає єдиний SPC, що доповнює єдиний патент. Таким чином, нові запропоновані правила SPC, викладені в чотирьох пропозиціях щодо Регламенту:

- два Регламенти, які вводять централізовану процедуру надання національних SPC шляхом перегляду та скасування існуючих правил ЄС (одне для лікарських засобів, а інше — для засобів захисту рослин);
- два абсолютно нові Регламенти, що створюють новий єдиний SPC (з тією ж централізованою процедурою перевірки), один для лікарських засобів і один для захисту рослин [13].

Отже, загалом існує чотири регламенти, які засновані на одних і тих самих принципах (зокрема, на одних і тих самих критеріях відбору в SPC) та на одній і тій самій централізованій процедурі експертизи. Заявники також зможуть подати об'єднану заявку з метою надання як єдиного SPC, так і національного SPC для додаткових держав-членів, не охоплених єдиним патентом.

Який зв'язок між переглядом фармацевтичного законодавства та новими правилами для сертифікатів додаткової охорони? Права ІВ, зокрема патенти та SPC, захищають інноваційні лікарські засоби та, разом із нормативними заходами фармацевтичного захисту (такими, як захист даних), впливають на момент, коли на ринку можуть з'явитися конкурентні продукти (дженерики). Стимулювання інновацій при одночасному забезпеченні доступу, доступ-

ності та цінової доступності ліків є ключовим аспектом як правил ЄС щодо фармацевтичної продукції, так і ІВ. Система ІВ ЄС працює в тандемі з системою ЄС регуляційних фармацевтичних стимулів (наприклад, захист ринку, захист даних), обидва сприяють досягненню одних і тих самих цілей. Паралельні пропозиції щодо фармацевтичного законодавства включають розширені положення про виключення Bolar (що дає змогу генерикам проводити дослідження та тести для отримання схвалення регуляційних органів, попри діючий патент/SPC) щодо прав ІВ, що полегшить авторизацію генеричних ліків і, таким чином, прискорить їх доступність.

Чи може продукт підпадати під дію як національного, так і унітарного SPC? Так, будь-який продукт, на який поширюється патент і є лікарським засобом (для людини або ветеринарії) або засобом захисту рослин, а отже, підпадає під дію правил SPC, може скористатися новою централізованою процедурою, яка буде введена EUIPO. Нові правила SPC передбачають можливість подання "комбінованої заявки" на той самий продукт для отримання унітарного та національного SPC у тих випадках, коли продукт захищений європейським патентом, який має унітарну силу. Оскільки єдиний SPC може охоплювати лише ті (спочатку 17) держави-члени, де базовий патент має унітарну силу, будуть потрібні національні SPC для забезпечення захисту в додаткових державах-членах [13]. Проте цей продукт не може бути захищений як національним SPC, так і унітарним SPC у тій самій державі-члені.

Чи замінює новий режим SPC чинні національні схеми SPC? Ні, запропоновані правила SPC не замінять чинну національну схему SPC для фармацевтичних препаратів для людини та ветеринарії, а також засобів захисту рослин. Однак централізована заявка на SPC має бути подана щодо лікарського засобу, який захищений європейським патентом (включаючи єдиний патент) і отримав централізований дозвіл. У такому разі національний маршрут буде закритий. Реформа спрямована на спрощення системи SPC ЄС як щодо подання заявок, так і щодо експертизи національних SPC шляхом введення централізованої процедури експертизи ЄС, скорочення розбіжностей і підвищення прозорості та ефективності. Нові правила, однак, не змінюють компетенцію національних відомств ІВ у наданні національних SPC відповідно до обов'язкового висновку, виданого органом з експертизи, який знаходиться у віданні EUIPO. Реформа національного режиму SPC також не змінює критерії відбору для отримання SPC, які залишаються тими, що передбачені у ст. 3

чинного законодавства як для фармацевтичної продукції, так і для засобів захисту рослин.

З урахуванням того, що ст. 27-1 Закону України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” від 14 жовтня 2020 р. 3687-XII передбачає видачу СДО українським законодавцям, необхідно розробити підзаконний нормативно-правовий акт, який би регламентував процедуру видачі СДО в Україні з урахуванням європейського законодавства [14, с. 99].

Фонд ЄС для малого та середнього бізнесу 2023. Для подальшої підтримки інновацій, Фонд МСП 2023, одночасно з новими пропозиціями, надасть нові послуги з видачі ваучерів, що вперше стосуються європейських патентів і нових сортів рослин. *Ці нові послуги дозволять МСП заощадити до 1500 євро на витратах на реєстрацію патенту та 225 євро на реєстрацію нових сортів рослин на одну заявку* [1; 15] Метою Фонду МСП (2023 Ideas Powered for Business SME Fund), запущеного в січні цього року з бюджетом у 60,1 млн євро, є підтримка МСП у більш ефективному управлінні їх портфелями ІВ з метою допомогти їм прискорити перехід до “зелених” і цифрових технологій, а також підтримати їх загальне відновлення після таких недавніх криз, як Covid-19, та наслідки російського вторгнення в Україну. Малий і середній бізнес у ЄС може отримати відшкодування: 90 % зборів, що стягуються країнами ЄС за послуги IP Scan; 75 % зборів, які стягуються відомствами ІВ за реєстрацію товарних знаків і промислових зразків; 50 % зборів, які стягуються ВОІВ за отримання міжнародної охорони товарних знаків і зразків; 75 % мит, що стягуються національними патентними відомствами та Європейським патентним відомством за реєстрацію патентів; 50 % реєстраційних зборів, що стягуються Управлінням сортів рослин Співтовариства за реєстрацію нових сортів рослин. З 26 червня 2023 р. українські МСП мають можливість подати заявку на отримання фінансування через 2023 Ideas Powered for Business від SME Fund — Фонду підтримки малого та середнього бізнесу — ініціативи ЄК, яку реалізує Відомство інтелектуальної власності Європейського Союзу (EUIPO). Українському підприємництву буде надано безпрецедентну можливість отримати доступ до фінансових ресурсів для захисту своєї ІВ. Єврокомісар з питань внутрішнього ринку Тьеррі Бретон зазначив: *“Розширення діяльності SME Fund на український бізнес є ще одним кроком до успішної інтеграції України в Єдиний ринок. Фінансова допомога у сфері інтелектуальної власності надає цінну підтримку українським інноваційним МСП, які відіграють важливу роль у відбудові економіки”*.

SME Fund 2023 спрямований на підтримку інновацій та підприємництва серед суб’єктів малого та середнього бізнесу. Фінансова підтримка, яку українським МСП надають Єврокомісія та EUIPO, передбачатиме: захист торговельних марок і промислових зразків у межах ЄС (на національному, регіональному рівнях та на рівні ЄС) в обсязі 75 % від усіх зборів до максимальної суми 1000 євро; захист патентів або пов’язаної з ними діяльності в межах ЄС для національних і європейських патентів, зокрема унітарних) в обсязі 75 % від загальної суми зборів — до 1500 євро; захист сортів рослин на європейському рівні в обсязі 50 % від зборів до 225 євро [16]. Варто зауважити, що пропонувані Правила все ще потребують обговорення та погодження Європейським Парламентом та Радою ЄС через їх прийняття та набрання чинності.

ВИСНОВКИ

Додана вартість ІВ зростає у більшості європейських промислових екосистем. Права ІВ, зокрема патенти, які є найважливішим нематеріальним активом, покликані відіграти вирішальну роль у розширенні масштабів “зелених” інновацій, одночасно створюючи бізнес-обґрунтування для чистих технологій, а також сприяючи стійкій цифровій трансформації. Патенти мають потенціал для зниження ризику інвестицій, можуть слугувати надійним фінансовим забезпеченням і створювати платформу для наступних новаторів, зміцнюючи здатність ЄС залучати та утримувати дослідження, інновації та інвестиції. Нова промислова стратегія ЄС (European industrial strategy) [17] визнала необхідність того, щоб політика ЄС у сфері ІВ допомагала підтримувати та зміцнювати технологічний суверенітет Європи та просувала глобальні рівні умови. Єдиний ринок є найважливішим активом ЄС, пропонуючи визначеність, масштаб і глобальний трамплін для європейських компаній. Однак пандемія Covid-19 негативно вплинула на можливості Єдиного ринку. Підприємства та громадяни постраждали від закриття кордонів, перебоїв у постачаннях тощо. Для розв’язання цих питань Комісія запропонувала: *Надзвичайний інструмент Єдиного ринку*: забезпечити структурне рішення для створення доступності та вільного пересування людей, товарів і послуг у контексті можливих майбутніх криз; *Поглиблення Єдиного ринку*: вивчити можливість гармонізації стандартів для ключових бізнес-послуг, а також посилити цифровізацію нагляду за ринком та інші цільові заходи для МСП; *Моніторинг Єдиного ринку*: щорічний аналіз стану Єдиного ринку, зокрема в 14 промислових екосистемах: аерокосмічна й оборонна,

агропродовольча, будівельна, культурні та креативні індустрії, цифрові технології, електроніка, енергоємні галузі, відновлювані джерела енергії, охорона здоров'я, мобільність — транспорт — автомобілебудування, близькість, соціальна економіка та цивільна безпека, туризм.

25 листопада 2020 р. ЄК опублікувала новий План дій у галузі інтелектуальної власності (Commission adopts Action Plan on Intellectual Property to strengthen EU's economic resilience and recovery) [18], що покликаний допомогти компаніям, особливо МСП, максимально використати свої винаходи та твори і забезпечити, щоб вони могли принести користь економіці та суспільству. Поточні пропозиції ґрунтуються на активному процесі консультацій із зацікавленими сторонами, що передбачає численні семінари, зустрічі сторін і консультації з громадськістю. Щодо патентної політики, то одна з дій, згаданих у Плані дій, пов'язана із запуском Єдиної патентної системи. Єдиний патент спільно з Єдиним патентним судом (UPC) – це новий потужний інструмент для європейських компаній, особливо МСП, що створює єдиний механізм патентної охорони та правозастосування в ЄС. Це ще більше підвищить конкурентоспроможність ЄС та зусилля щодо відновлення економіки, а також “зелену” та цифрову трансформації.

Комісар із внутрішнього ринку ЄС Тьеррі Бретон з цього приводу зауважив: *“Інтелектуальна власність означає промислову міць Європи. Завдяки запатентованим технологіям європейські галузі промисловості знаходяться на передньому краї інновацій від автомобілебудування до інтернету речей. Сьогодні ми модернізуємо нашу систему патентів, що відповідають головним стандартам, роблячи її прозорішою, сприятливішою для малого та середнього бізнесу і готовою до економіки завтрашнього дня”* [1].

У червні 2022 р. Україна набула статусу кандидата в члени ЄС. Окрім того, що набуття статусу надає можливі фінансові переваги, у вигляді певних фінансових програм, це також вимагає від України приведення патентного законодавства до вимог ЄС. Пропоновані ЄК Положення про стандартні основні патенти, примусове ліцензування винаходів у кризових ситуаціях і перегляд законодавства про сертифікати додаткової охорони, а також їх імплементація в національне законодавство мають створити більш прозору, ефективну та перспективну систему охорони та захисту прав ІВ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Intellectual property: onisharmed EU patent rules boost innovation, investment and competitiveness in the Single Market [Electronic resource] //

- European Commission. — 27 April 2023. — Access mode: https://ec.europa.eu/commission/press-corner/detail/en/ip_23_2454.
2. *Naujokaitytė G.* Commission sets out to harmonise EU patent rules [Electronic resource] / Goda Naujokaitytė // Science & Business. — 27 April 2023. — Access mode: <https://sciencebusiness.net/news/commission-sets-out-harmonise-eu-patent-rules>.
3. *Dražen T.* Harmonized EU Patent Rules to Boost Innovation, Investment, and Competitiveness [Electronic resource] / Dražen Tomić // ICT Business. — 2023. — Access mode: <https://www.ictbusiness.biz/business/harmonized-eu-patent-rules-to-boost-innovation-investment-and-competitiveness>.
4. *Андрощук Г. О.* Реформа патентної системи США: аналіз змін / Г. О. Андрощук, Л. І. Работягова // Наука, технології, інновації. — 2017. — № 3. — С. 61–69.
5. COM(2023)232 — Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on standard essential patents and amending Regulation (EU) 2017/1001 [Electronic resource] // European Commission. Business, Economy, Euro. — 27 April 2023. — Access mode: https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/com2023232-proposal-regulation-standard-essential-patents_en.
6. *Єфремова К. В.* Новітні тенденції щодо захисту прав інтелектуальної власності в умовах цифрової трансформації економіки України [Електронний ресурс] / К. В. Єфремова. — Режим доступу: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2021/Conf_20.09.21/12.pdf.
7. *Бутнік-Сіверський О. Б.* Методологічні засади патентного ландшафту в системі інтелектуальної національної безпеки / О. Б. Бутнік-Сіверський, Г. О. Андрощук // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2021. — № 4. — С. 71–85.
8. *Ромашко А.* Стандартні основні патенти на нові технології / А. Ромашко, Г. Дорошко, О. Кравець // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2023. — № 3. — С. 48.
9. *Андрощук Г. О.* Інститут примусового ліцензування: економіко-правовий механізм регулювання: брошура / Г. О. Андрощук, Л. І. Работягова; НДІ інтелектуальної власності НАПрН України. — Київ : Інтерсервіс, 2021. — 64 с.
10. COM(2023)224 — Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on compulsory licensing for crisis management and amending Regulation (EC) 816/2006 [Electronic resource] // European Commission. Business, Economy, Euro. — 27 April 2023. — Access mode: https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/com2023224-proposal-regulation-compulsory-licensing-crisis-management_en.
11. Questions and Answers on Compulsory Licensing // European Commission. — 27 April 2023. — Access mode: https://ec.europa.eu/commission/press-corner/detail/en/QANDA_23_2456.
12. COM(2023)221 — Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on the unitary supplementary protection certificate for plant protection products [Electronic resource] // European Commission. Business, Economy, Euro. — 27 April 2023. — Access mode: https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/com2023221-proposal-regulation-unitary-supplementary-protection-certificate-plant-protection_en.
13. Questions and Answers on the Supplementary Protection Certificates [Electronic resource] // European

- Commission. — 27 April 2023. — Access mode: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_23_2455.
14. Работягова Л. І. Аналіз досвіду введення свідомства додаткової охорони для лікарських засобів в країнах-членах ЄС / Л. І. Работягова // Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (Київ, 26 квіт. 2023 р.): ел. збірник / упоряд. В. В. Дмитренко, Ю. М. Перга. — Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. — С. 94–100.
 15. SME Fund extended to support Ukrainian businesses [Electronic resource] // Moving Forward Together. — 2023. — Access mode: <https://eu4ukraine.eu/en/whats-happening-en/news-en/sme-fund-extended-to-support-en.html>.
 16. Андрощук Г. Фінансова допомога Єврокомісії та EUIPO у сфері інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / Г. Андрощук // Юридична газета online. — 5 липня 2023. — Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/finansova-dopomoga-evrokomisii-ta-euipo-u-sferi-intelektualnoyi-vlasnosti.html>.
 17. European industrial strategy [Electronic resource] // European Commission. — Access mode: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_en.
 18. Commission adopts Action Plan on Intellectual Property to strengthen EU's economic resilience and recovery [Electronic resource] // European Commission. — 25 November 2020. — Access mode: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2187.
- REFERENCES**
1. (27 April, 2023). Intellectual property: unharmed EU patent rules boost innovation, investment and competitiveness in the Single Market. European Commission. Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_2454.
 2. (27 April, 2023). Commission sets out to harmonize EU patent rules. Science & Business. Retrieved from: <https://sciencebusiness.net/news/commission-sets-out-harmonise-eu-patent-rules>.
 3. Dražen, T. (30 April, 2023). Harmonized EU Patent Rules to Boost Innovation, Investment, and Competitiveness. *ICT Business*. Retrieved from: <https://www.ictbusiness.biz/business/harmonized-eu-patent-rules-to-boost-innovation-investment-and-competitiveness>.
 4. Androshchuk, H. O., & Rabotyagova, L. I. (2017). Reforma patentnoi systemy SShA: analiz zmin [Reform of the US patent system: analysis of changes]. *Nauka, tekhnolohii, innovatsii* [Science, technologies, innovations]. 3, 61–69. [in Ukr.].
 5. (27 April, 2023). COM(2023)232 — Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on standard essential patents and amending Regulation (EU) 2017/1001. *European Commission. Business, Economy, Euro*. Retrieved from: https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/com2023232-proposal-regulation-standard-essential-patents_en.
 6. Efremova, K. V. (2021). Novitni tendentsii shchodo zakhystu prav intelektualnoi vlasnosti v umovakh tsyvrovoi transformatsii ekonomiky Ukrainy [The latest trends in the protection of intellectual property rights in the conditions of digital transformation of the economy of Ukraine]. Retrieved from: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2021/Conf_20.09.21/12.pdf [in Ukr.].
 7. Butnik-Siverskyi, O. B., & Androschuk, H. O. (2021). Metodolohichni zasady patentnoho landshaftu v systemi intelektualnoi natsionalnoi bezpeky [Methodological principles of the patent landscape in the system of intellectual national security]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti* [Theory and practice of intellectual property]. 4, 71–85. [in Ukr.].
 8. Romashko, A., Dorozhko, H., & Kravets, O. (2023). Standartni osnovni patenty na novi tekhnolohii [Standard basic patents for new technologies] *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti* [Theory and practice of intellectual property]. 3, 48. [in Ukr.].
 9. Androshchuk, H. O. & Rabotyagova, L. I. (2021). Instytut prymusovoho litsenzuvannia: ekonomiko-pravovyi mekhanizm rehuliuвання [Institute of compulsory licensing: economic and legal mechanism of regulation]. *Research Institute of Intellectual Property of the National Academy of Sciences of Ukraine*. Kyiv, 64 p. [in Ukr.].
 10. (27 April, 2023). COM(2023)224 — Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on compulsory licensing for crisis management and amending Regulation (EC) 816/2006. *European Commission. Business, Economy, Euro*. Retrieved from: https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/com2023224-proposal-regulation-compulsory-licensing-crisis-management_en.
 11. (27 April, 2023). Questions and Answers on Compulsory Licensing. *European Commission*. Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_23_2456.
 12. (27 April, 2023). COM(2023)221 — Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on the unitary supplementary protection certificate for plant protection products. *European Commission. Business, Economy, Euro*. Retrieved from: https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/com2023221-proposal-regulation-unitary-supplementary-protection-certificate-plant-protection_en.
 13. (27 April, 2023). Questions and Answers on the Supplementary Protection Certificates. *European Commission*. Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_23_2455.
 14. Rabotyagova, L. I. (2023). Analiz dosvidu vvedennia svidotstva dodatkovoi okhorony dlia likarskykh zasobiv v krainakh-chlenakh YeS [Analysis of the experience of introduction of the certificate of additional protection for medicinal products in the EU member states]. *Stvorennia, okhorona, zakhyst i komertsializatsiia ob'ektiv prava intelektualnoi vlasnosti* [Creation, protection, protection and commercialization of objects of intellectual property rights]. Kyiv, P. 94–100. [in Ukr.].
 15. (27.06.2023). SME Fund extended to support Ukrainian businesses. Retrieved from: <https://eu4ukraine.eu/en/whats-happening-en/news-en/sme-fund-extended-to-support-en.html>.
 16. Androshchuk, H. (2023). Finansova dopomoga Yevrokomisii ta EUIPO u sferi intelektualnoi vlasnosti [Financial assistance of the European Commission and EUIPO in the field of intellectual property]. *Yurydychna hazeta online* [Legal newspaper online]. Retrieved from: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/finansova-dopomoga-evrokomisii-ta-euipo-u-sferi-intelektualnoyi-vlasnosti.html> [in Ukr.].

17. European industrial strategy. *European Commission*. Retrieved from: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_en.
18. (25 November 2020). Commission adopts Action Plan on Intellectual Property to strengthen EU's economic resilience and recovery. *European Commission*. Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2187.

H. O. Androshchuk, PhD in Economics, Associate Professor

MODERNIZATION OF THE EU PATENT SYSTEM: INNOVATIONS AND OPPORTUNITIES FOR UKRAINE

Abstract. An economic and legal analysis of the new rules for modernizing the patent system of the European Union (EU) proposed by the European Commission (EC) on April 27, 2023, their features, problems, prospects and opportunities for use for Ukraine, was carried out. The proposed EC provisions on standard essential patents, compulsory licensing of inventions in crisis situations and the revision of legislation on subsidiary protection certificates, the role of the SME Fund 2023 Ideas Powered for Business SME Fund with a budget of 60.1 million euros are examined. It aims to support small and medium-sized enterprises (SMEs) to effectively manage their intellectual property (IP) portfolios, with the aim of accelerating the green and digital transition, supporting their recovery from recent crises such as COVID-19 and the impact of the Russian invasion of Ukraine. Financial support provided to Ukrainian SMEs by the EC and EUIPO includes: protection of trade marks and industrial designs within the EU (national, regional and EU level) up to 75 % of all fees up to a maximum of €1,000; protection of patents or related activities within the EU for national and European patents, including unitary ones) in the amount of 75 % of the total fees – up to 1500 euros. IP value added has been shown to be increasing in most European industrial ecosystems. IP rights, particularly patents, which are a critical intangible asset, have a critical role to play in scaling up green innovation, while creating the business case for clean technologies and enabling sustainable digital transformation.

Keywords: intellectual property, patent system, inventions, standard basic patents, compulsory license, certificate of additional protection, digital transformation.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Андрощук Геннадій Олександрович — канд. екон. наук, доц., голов. н. с., Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, вул. Казимира Малевича, 11, корп. 4, м. Київ, Україна, 03680; +38 (044) 200-08-76; genandro1@gmail.com; ORCID: 0000-0003-0781-9740

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Androshchuk H. O. — PhD in Economics, Associate Professor, Chief Researcher, Scientific Research Institute of Intellectual Property of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, 11, Kazymira Malevycha Str., building 4, Kyiv, Ukraine, 03680; +38 (044) 200-08-76; genandro1@gmail.com; ORCID: 0000-0003-0781-9740

ДО УВАГИ АВТОРІВ:

До друку приймаються статті українською та англійською мовами.

Відповідальність за достовірність поданих даних несуть автори матеріалів.

Редакція може не поділяти думки авторів, викладені у статтях.

У разі передруку матеріалів — посилання на журнал “Наука, технології, інновації” обов’язкове.

Адреса редакції: вул. Антоновича, 180, м. Київ, Україна, 03150.

Контакти редакції: тел.: +38 (044) 521-00-39.

e-mail: journal@uintei.kiev.ua

Умови для публікації викладено на сайті: <http://nti.ukrintei.ua>.

З питань придбання та розміщення реклами: тел. +38 (044) 521-00-39.

e-mail: uintei.ua@gmail.com або sale@uintei.kiev.ua